

Ρίτσαρντ Φορντ

Ένας ξεναγός στο ζωντανό μουσείο του σύγχρονου κόσμου

Κατασκευάζοντας την ανθρωπογεωγραφία μιας ολόκληρης χώρας μέσω ενός μυθιστορήματος ενταγμένου στη μεγάλη αμερικανική παράδοση, ο 72χρονος συγγραφέας από το Μισισίπι αναρωτιέται για το νόημα της ανεξαρτησίας και για την ανθρώπινη περιπέτεια

ΓΡΑΦΕΙΟ
ΜΙΧΑΛΗΣ
ΜΟΙΝΟΣ

Τρεις τόμοι των επτακοσίων τόσων σελίδων – τώρα όλοι στα ελληνικά –, με τον ίδιο κεντρικό ήρωα και αφηγητή, μπορούν να αποθαρρύνουν ασφαλώς ακόμη και τον αργόσχολο ή έστω τον φιλόπονο αναγνώστη. Ο Ρίτσαρντ Φορντ το αποτόλμισε ωστόσο γράφοντας ένα βιβλίο ανά δεκαετία (1985, 1996, 2006) για τον βίο και την πολιτεία ενός από τους πλέον συμπαθείς χαρακτήρες στο πρόσφατο λογοτεχνικό στερέωμα, του Φρανκ Μπάσκομπ. Πρόκειται για τον «μέσο άνθρωπο», έναν διαζευγμένο μεσίτη ακινήτων με δύο παιδιά, κάτοικο Νιου Τζέρσεϊ, σμιλεμένο θα 'λεγε στα πρότυπα του Χάρι Ανγκστρομ – του περιφήμου

Η «Ημέρα ανεξαρτησίας» είναι το δεύτερο μυθιστόρημα μιας τριλογίας με πρώτο τον «Αθλητικογράφο» (Ωκεανίδα) και τρίτο το «Η χώρα, όπως είναι» (Πατάκης)

Λαγού του Τζον Απντάικ. Το πώς ο Φορντ καταφέρνει να κρατήσει το ενδιαφέρον του αναγνώστη και να τον κάνει να συμμετάσχει στα δράματα και τους προσωπικούς προβληματισμούς του ήρωά του ως προς τα θεμελιακά ερωτήματα και την περιπλοκότητα του βίου δεν απαντιέται ίσως παρά μόνο με το μυστήριο της μεγάλης τέχνης.

Το πολυβραβευμένο «Ημέρα ανεξαρτησίας» είναι το δεύτερο από τα μυθιστορήματα της τριλογίας. Στην Ελλάδα είχαν προηγηθεί «Ο αθλητικογράφος» (Ωκεανίδα) και «Η χώρα, όπως είναι» (Πατάκης) που με είχε συνεπάρει όταν το διάβασα. Παρά το ότι ήμουν κοινωνός των γεγονότων του βίου του Φρανκ Μπάσκομπ στα 56 του χρόνια (όταν και λαμβάνει χώρα εν έτει 2000 το βιβλίο «Η χώρα, όπως είναι»), επανήλθα με ιδιαίτερη χαρά στην «Ημέρα ανεξαρτησίας» όπου η δράση τοποθετείται στο εκλογικό έτος 1988 (Μπους πατήρ εναντίον Δουκάκη) κατά το Παρασκευοσαββατοκύριακο της εθνικής εορτής των ΗΠΑ. Πρόκειται ασφα-

Η βίωση του παρόντος

Στιγμές βίας, απελπισίας ή πρόσκαιρης συντροφικότητας

Η περιήγηση του Φρανκ Μπάσκομπ και η ανακατασκευή του αμερικανικού τοπίου μέσω ποικίλων συναντήσεων με ενδιαφέροντες και λιγότερο ενδιαφέροντες ανθρώπους, στη διάρκεια ενός εορταστικού τριημέρου όταν όλη η Αμερική βρίσκεται στους δρόμους, είναι ο ένας άξονας όπου κινείται το μυθιστόρημα. Ο άλλος είναι οι διαρκείς αναδρομές στο παρελθόν μέσω της βίωσης του παρόντος ως «της μόνης δυνατής αιωνιότητας», κατά τη ρήση του Βίγκενσταϊν, τον οποίο μνημονεύει σε κάποιο σημείο ο ήρωάς μας. Ο Φρανκ ζει τις περιπέτειές του σαν αυτό ακριβώς που είναι: περιπέτειες. Βρίσκεται ενώπιος ενώπιω σε στιγμές βίας, απελπισίας ή πρόσκαιρης συντροφικότητας σε

μουσεία, βενζινάδικα και φαγάδικα των εθνικών οδών, αλλά και αναποφασιστικότητας των πελατών του, συναισθηματικής ανασφάλειας της ερωμένης του Σάλι (με την οποία κάνει ατέρμονες τηλεφωνικές συζητήσεις στη διάρκεια του τριημέρου), επαγγελματικών προστριβών, αλλά και διανοϊγματος νέων προοπτικών σε κάθε σταθμό του σύντομου πλιν πυκνού αυτού ταξιδιού. Ξαναανακαλύπτει το αμερικανικό τοπίο, ανασκάπτει το παρελθόν, στοχάζεται τον Πόλεμο της Ανεξαρτησίας (τον πρώτο αντιποικιακό πόλεμο) και τη Διακήρυξη για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου με αφορμή πάντα τους εορτασμούς. Κυρίως όμως ανατέμνει τον χαρακτήρα του έθνους του ως μιας κοινωνίας

που βρίσκεται διαρκώς εν κινήσει, που ιδεολογικοποιεί την εξερεύνηση, που μετασχηματίζει σταθερά το φυσικό τοπίο, που καταργεί τη μονιμότητα και καλλιεργεί το ιδεώδες του αυτάρκους και ανεξάρτητου ανθρώπου – μάλλον ανέφικτο πάντως, απ' ό,τι εν τέλει παραδέχεται κι ο ίδιος (κι εδώ οδηγός του είναι ο Εμερσον με το περίφημο δοκίμιό του «Self-reliance»). Παρά δε το ότι προς το τέλος του βιβλίου ο Φρανκ Μπάσκομπ απολαμβάνει τους εορτασμούς και συμμετέχει μάλιστα σε αυτούς, αποδομεί με το υποδόριο χιούμορ του την κοινωνία του θεάματος και της κατανάλωσης στην οποία έχουν μετεξελιχθεί οι μεγαλόπνοες, σχεδόν εμμονικές διακρύξεις της ανεξαρτησίας.

Αμερικανοί ανεμίζουν σημαίες της χώρας τους. Η «Ημέρα Ανεξαρτησίας» διαδραματίζεται το τριήμερο της 4ης Ιουλίου του 1998, κατά την εθνική εορτή των ΗΠΑ

λώς για ένα μυθιστόρημα δρόμου ενταγμένο στη μεγάλη αμερικανική παράδοση, όπου ο 44χρονος τώρα Φρανκ περιφέρεται στη μικρή του εύπορη και εύτακτη πόλη (το επινοημένο Χάνταμ), κλείνοντας τις εργασιακές του εκκρεμότητες. Επισκέπτεται το βράδυ της ίδιας μέρας τη διαζευγμένη γοητευτική φίλη του Σάλι στο παραλιακό της σπίτι, η βραδιά στραβώνει καθώς ο Φρανκ δεν νιώθει ικανός να επενδύσει περισσότερα στη σχέση αυτή (στον τρίτο τόμο θα μάθουμε πάντως πως οι δυο τους τελικά παντρεύονται, χωρίζουν και μάλλον ξαναβρίσκονται) και ξαναφεύγει νυχτιάτικα για να κατευθυνθεί στο Κονέκτικατ όπου θα παραλάβει τον 15χρονο γιο του Πολ για να περάσουν μαζί το εορταστικό τριήμερο. Ο Φρανκ είναι διαζευγμένος, η σύζυγός του Αν έχει ξαναπαντρευτεί έναν ζάπλουτο αρχιτέκτονα, έχει πάρει μαζί τα δυο τους παιδιά και ο Φρανκ έχει αναδιατάξει πλήρως

τον βίο του μεταβαλλόμενος από φιλόδοξο νεαρό διηγηματογράφο σε αθλητικογράφο και τώρα τελευταία σε μεσίτη ακινήτων. Είναι στοχαστικός, διαθέτει αποθέματα κατανόησης και έλλογης συμπόνιας για τους άλλους, αναλυτικό νου, εμμονές με την προσφορά του στην κοινότητα και το γενικό καλό και κυρίως έχει μια διάθεση αναστοχασμού της ζωής του, και ειδικά της εισόδου του στη μέση ηλικία (την οποία ονομάζει Υπαρξιακή Περίοδο). Καθ' οδόν προς το ραντεβού με τον γιο του αλλά και αφού τον παραλάβει για να εκδράμουν σε συναρπαστικούς τόπους και τοπία όπου έχει δομηθεί ο μύθος της ανεξάρτητης Αμερικής, ο Φρανκ θα αναστοχασθεί πολλά και διάφορα με οδηγό τον μεγάλο υπερβατικό στοχαστή του 19ου αιώνα Ραλφ Γουόλτον Εμερσον: για τις προσδοκίες και τις στοχεύσεις της ζωής, για τους τρόπους με τους οποίους αντιμετωπίζεις το απρόοπτο, για την καταπολέμηση της μοναξιάς,

Richard Ford
ΗΜΕΡΑ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ

Μτφ. Θωμάς Σκάσσης
Εκδ. Πατάκη, 2016, σελ. 700
Τιμή: 20 ευρώ

για τις έννοιες της σταθερότητας, της μονιμότητας και της αλλαγής, για τους τρόπους επικοινωνίας με τον γύρω μας κόσμο, κυρίως όμως για την πορεία της ίδιας της χώρας, την τεχνολογική εξέλιξη, την περιβαλλοντική υποβάθμιση, την ανάπτυξη, την οικονομία και την

πολιτική. Σκοπεύει να έρθει ψυχικά κοντά με τον γιο του και έχει προετοιμάσει έναν νεαρό φάκελο με «οδηγίες ζωής» καθώς ο νεαρός είναι μεν πνευματικά ώριμος αλλά συναισθηματικά σε προσχολικό στάδιο, κουβαλάει παιδικά τραύματα από τον θάνατο του μικρού αδελφού του και του σκύλου του και επιπλέον έχει εμφανίσει δείγματα παραβατικής συμπεριφοράς που τον έχουν οδηγήσει μάλιστα ενώπιον της Δικαιοσύνης για μια μικροκλοπή σε σουπερμάρκετ και αντίσταση κατά της Αρχής. Εν μέρει η προσέγγιση θα πετύχει μέσω της αναβάπτισης σε νέους τόπους, ωστόσο οι προστριβές και οι μικροσυγκρούσεις πατέρα και γιου θα οδηγήσουν σε ένα ξέσπασμα του νεαρού Πολ και σε ένα σοβαρό ατύχημα που θα θέσει το ζήτημα της ζωής σε εντελώς νέα βάση. Η εγχείρηση στο μάτι του νεαρού θα πάει σχετικά καλά, αλλά ευθύνες και ενοχές μοιάζει να προκαθορίζουν ήδη τον μετέπειτα βίο τους.

Οι λέξεις είναι αυτές που έχουν σημασία

Το βιβλίο – αλλά και η τριλογία στο σύνολό της – μπορεί αναμφίβολα να κουράσει καθώς ο Ρίτσαρντ Φορντ δεν αποφεύγει κάποιες επαναλήψεις και πέραν του δέοντος λεπτομερειακές περιγραφές, πολλές απ' αυτές βέβαια σκόπιμες προκειμένου να συνδεθούν τα κομμάτια του πολύπλοκου γεωγραφικού και κοινωνικού παζλ που καταφέρνει να συνθέσει. Ένας άλλος λόγος πιθανής κόπωσης είναι η ίδια η φύση των ηρώων του – υπερβολικά αναστοχαστική, αναλυτική και εσωστρεφής, αν και διόλου ναρκισσιστική, καθώς εγκαίρως οι πρωταγωνιστές στρέφονται προς τα έξω για άντληση έμπνευσης και παρηγοριάς. Εντούτοις τα άπειρα τηλεφωνήματα από μοτέλ και βενζινάδικα προς πελάτες, την πρόην σύζυγο και την ερωμένη, αν και δίνουν την αφορμή για συγκρότηση του εσωτερικού και εξωτερικού τοπίου των ανθρώπων, δεν πείθουν πάντα. Όπως έχει πει ωστόσο ο ίδιος ο Φορντ, δεν τον ενδιαφέρει τόσο η πειστικότητα των ηρώων του όσο οι θέσεις που διατυπώνουν και κυρίως οι σχέσεις τους με τους άλλους. Με άλλα λόγια, οι άνθρωποι σε ένα μυθιστόρημα είναι καμωμένοι με πρώτη ύλη τις λέξεις, και είναι αυτές που έχουν σημασία. Οι ήρωες μπορεί ενίοτε να στρογγυλεύουν προκειμένου να γίνουν περιγράψιμοι, μπορεί να γίνονται λίγο περισσότερο διανοούμενοι απ' ό,τι ο μέσος άνθρωπος σε μια τυπική ζωή, αλλά το σημαντικό είναι να κινητοποιούν τον αναγνώστη και να οδηγούν σε επαγωγικές σκέψεις για τα ευ-

ρίτερα σύνολα (τη φύση, την κοινωνία, το έθνος, την ιστορική περίοδο) όπου αυτός εντάσσεται. Αυτό το καταφέρνει θαυμάσια, παρακινώντας τον αναγνώστη να πάρει μια βαθιά ανάσα και να συνεχίσει, αποδεχόμενος ταυτόχρονα τη «μομφή» ότι είναι μεν ένας ρεαλιστής συγγραφέας στα πρότυπα του μεγάλου μυθιστορηματικού του 19ου αιώνα, με πλήρη επίγνωση ωστόσο αυτού που κάνει, άρα με ενσωματωμένες όλες τις μετέπειτα παραμέτρους και σχολές της λογοτεχνίας. Εν τέλει, πάντως, το ζωντανό μουσείο του σύγχρονου κόσμου είναι παρόν και ο Φορντ ένας παθιασμένος ξεναγός, εντεταλμένος να προσφέρει εμπύχωση και παρηγοριά.

ΥΓ: Οι διαλέξεις του Ρίτσαρντ Φορντ στην Ελλάδα ακυρώθηκαν λόγω της επαπειλούμενης κλιτοστής μεταπολιτευτικής στάσης εργασίας των ελεγκτών εναέριας κυκλοφορίας. Μείναμε να τον περιμένουμε με σφιγμένη καρδιά, αναλογιζόμενοι τη μοίρα του δικού μας έθνους. Δεν γνωρίζω αν ο ίδιος έλαβε το μήνυμά του περίφανου Οχι μας, στη Μαδρίτη όπου ελάμβανε το Βραβείο Πριγκίπισσα των Αστουριών.

Ο Ρεπουμπλικανός Τζορτζ Μπους πατήρ με τον ελληνικής καταγωγής Δημοκρατικό υποψήφιο Μάικλ Δουκάκη στο ντιμπέι του 1998. Η ιστορία του Φορντ διαδραματίζεται τη χρονιά εκείνων των προεδρικών εκλογών

Ο Ρίτσαρντ Φορντ με τη σύζυγό του Κριστίνα στο ΟΒιέδο της Ισπανίας πριν από λίγες μέρες. Ο αμερικανός συγγραφέας τιμήθηκε σε ειδική τελετή με το Βραβείο Πριγκίπισσα των Αστουριών